

ACADEMY 28. 08. 2014

Zhoubný nádor slinivky břišní

Slinivka břišní, odborně pankreas, je laločnatá žláza umístěná před zadní stěnou břišní za žaludkem. Připomíná velkou slinnou žlázu. Její pravá část...

Zhoubný nádor slinivky břišní vyrůstá z buněk vývodných cest slinivky břišní, proto se označuje jako karcinom. Jde o závažné onemocnění, jehož první příznaky se objevují až v pokročilé fázi nemoci, která je již obtížně léčitelná.

Anatomie slinivky břišní

Slinivka břišní, odborně pankreas, je laločnatá žláza umístěná před zadní stěnou břišní za žaludkem. Připomíná velkou slinnou žlázu. Její pravá část je rozšířená v hlavu, vlevo přechází v tělo zakončeného zúženým ocasem pankreatu. Jedná se o žlázu s dvojí sekrecí – exokrinní a endokrinní. V exokrinních buňkách se produkuje trávicí šťáva, která je vývodem odváděna do dvanáctníku. Konečná část vývodu je společná se žlučovým vývodem. V endokrinních Langerhansových ostrůvkách se tvoří hormony regulující zpracování cukrů, nejdůležitější z nich je inzulin.

Výskyt nádoru slinivky břišní

Výskyt nádorů slinivky břišní celosvětově stoupá. V posledních 20 letech došlo ke stoprocentnímu vzestupu. Nejčastěji se objevuje u osob ve věku 55 – 85 let, poměr u mužů a žen je podobný. V České republice je ročně diagnostikováno okolo 1600 karcinomů slinivky břišní. Úmrtnost je vzhledem ke špatné prognóze téměř totožná s jeho výskytem. Nádor se nejčastěji nachází v oblasti hlavy pankreatu.

Nádor slinivky břišní - příčina

Vyvolávající příčina nádoru slinivky břišní je dosud nejasná. Známý jsou však faktory, které jsou spojeny se vznikem zhoubného nádoru. Přibližně u 15% nemocných je pozorován rodinný výskyt, nepochybná je tedy genetická souvislost. Na vzniku nádoru slinivky břišní se nepochybně podílí kouření a nadměrný přívod tuků. Přítomnost [cukrovky](#) (diabetes mellitus) je spojena s dvakrát vyšším rizikem vzniku karcinomu pankreatu. Zhoubný nádor častěji vzniká u osob s chronickým zánětem slinivky břišní (chronickou pankreatitidou), která trvá více než 10 let. Proto je alkohol, nejčastější vyvolávající faktor chronické pankreatitidy, zprostředkovaným nádorovým činitelem. Naopak ochranný význam má strava bohatá na ovoce a zeleninu a vyšší fyzická aktivita.

Jak se chová nádor slinivky břišní?

Zhoubný nádor slinivky břišní patří k vysoce agresivním nádorům, jenž v počátečních stádiích roste lokálně agresivně a velmi brzy se šíří i do vzdálených orgánů. Tato schopnost nádorových buněk se označuje jako metastazování. Nejsnadněji se nádorové buňky šíří mízou do přilehlých mizních uzlin v dutině břišní. Krevní cestou dceřiné buňky metastazují do jater, kostí a plic. Metastázy mohou vznikat i na pobřišnici. Pro tento nádor je velmi typické prorůstání do nervů, které bývá zdrojem silných bolestí.

Nádor slinivky břišní - příznaky

Nádor slinivky břišní bývá dlouhou dobu bezpříznakový, než dosáhne větších rozměrů. V té době se většinou jedná o pokročilé neoperabilní onemocnění.

Nejčastější příznaky jsou nespecifické jako kovová příchut v ústech, nechutenství s odporem k masu, únava a hubnutí. Protože se ve slinivce netvoří dostatek trávicích šťáv, špatně se vstřebávají živiny a vzniká větší množství mastné stolice.

Další příznaky jsou podmíněné lokalizací nádoru ve slinivce. Karcinom v oblasti ocasu slinivky břišní se projevuje bolestmi v nadbřišku s propagací do bederní páteře. Často jsou považovány za bolesti zad a nemocní jsou léčeni neurologem či ortopedem. Úlevovou polohou od bolesti je předklon nebo poloha „na všech čtyřech“, kdy dochází k uvolnění tlaku nádoru na nervové pleteně nacházející za slinivkou. Při lokalizaci v oblasti hlavy pankreatu bývá prvním příznakem žluté zabarvení kůže a očních sklér tzv. ikterus, méně často neprůchodnost dvanáctníku projevující se zvracením. Ikterus je způsobený neprůchodností žlučových cest ucpaných rostoucí nádorovou masou, takže žluč nemůže odcházet do dvanáctníku. Stejným způsobem rostoucí nádor ucpává i trávicí trubici, konkrétně dvanáctník.

Nikoliv vzácným prvním příznakem je objevení se cukrovky (diabetu) nebo opakované záněty povrchového (tromboflebitida) nebo hlubokého žilního systému.

Komplikace nádoru slinivky břišní

Možnými komplikacemi jsou krvácení do zažívacího traktu nebo zvětšená slezina. Známkou pokročilého nádoru je přítomnost tekutiny v dutině břišní tzv. ascites. V levém nadklíčku se může objevit hmatná zvětšená uzlina, říká se jí Virchowova uzlina, která obsahuje metastatické buňky.

Diagnostika nádoru slinivky břišní

Odhalit **karcinom pankreatu** včas je svízelné. Počáteční potíže jsou nespecifické a nelze je podceňovat. Pokud máte trávicí potíže, neváhejte s návštěvou svého praktického lékaře nebo odborníka na trávicí trakt – gastroenterologa. Lékař se vás bude ptát na vaše potíže a podrobně si vás vyšetří. Samotná slinivka břišní není za normálních okolností hmatná, v pokročilejším stádiu onemocnění je v její lokalizaci nahmatatelná nebolestivá masa nádoru. U poloviny nemocných je hmatný zvětšený nebolestivý žlučník.

Při laboratorním vyšetření krve se zjistí spousta nespecifických patologických hodnot – zvýšená hladina cukru v krvi, chudokrevnost (**anémie**), zvýšená sedimentace červených krvinek, při ikteru zvýšená hladina bilirubinu (rozpadového produktu červeného krevního barviva – hemoglobinu) a jaterních enzymů. Pro karcinom pankreatu je typická zvýšená hladina onkomarkerů, látek produkováných nádorovou tkání, zejména CA 19-9 a CEA. Vyšší hladiny mohou být i u jiných nádorových i nenádorových onemocnění. Proto se nepoužívají k diagnostice, nýbrž ke sledování efektu léčby.

Při podezření na **nádor slinivky břišní** se provádí ultrazvukové vyšetření břicha, které zobrazí nápadnější zvětšení slinivky či případné metastázy v játrech. Přesnější informace o nádorovém ložisku, metastatických břišních uzlinách a játrech poskytne CT vyšetření. Významnou metodou je endoskopické ultrazvukové vyšetření (endosonografie), při kterém je ultrazvuková sonda zavedena přes vodič ústy do jícnu, žaludku a tenkého střeva. Přes stěnu dvanáctníku pak lékař vyšetřuje slinivku břišní. Vyšetření stanoví přesný rozsah nádorového onemocnění, který je důležitý k volbě léčebného postupu.

K potvrzení zhoubného nádoru je však nutné provést odběr vzorku k mikroskopickému vyšetření (tzv. biopsii). Provádí se pod ultrazvukovou nebo CT kontrolou, další možností je v průběhu endosonografie.

Léčba karcinomu pankreatu

Zásadní léčebnou metodou je operační výkon. Jen operací lze nádor zcela odstranit. V době stanovení diagnózy má však většina nemocných pokročilý nádor s metastázami v játrech a mizních uzlinách, proto se pouze ve 20% případů podaří odstranit celý nádor. V tomto případě se další léčba soustřeďuje na prevenci a terapie nepříjemných příznaků nemoci, je tedy tzv. paliativní. **Paliativní léčba** využívá nejen chirurgické metody, ale také radioterapii, chemoterapii a biologickou léčbu.

Chirurgická léčba

Základní operací karcinomu slinivky je odstranění pravé části pankreatu, celého dvanáctníku, žlučníku i žlučových cest a části žaludku. Jedná se o tzv. Whippleovu operaci. Je snaha o zachování ocasu slinivky, protože pokud se odstraní všechny buňky produkující inzulin, vznikne obtížně zvládatelná cukrovka (diabetes). V některých případech je nutné odebrat celou slinivku i přilehlé mizní uzliny.

Pokud není nádor operovatelný, provádí se různé spojky (anastomózy) mezi orgány, aby se zajistila průchodnost trávicího traktu. Při ucpání dvanáctníku se vytvoří spojka mezi žaludkem a tenkým střevem, u neprůchodných žlučových cest se provádí spojka mezi žlučovodem a tenkým střevem. Některé anastomózy se zakládají i preventivně.

Radioterapie

Radiační terapie (ozařování) se v léčbě karcinomu pankreatu obvykle používá v kombinaci s

chemoterapií. Při ozařování lze užívat pouze nižší dávky, protože v okolí slinivky jsou orgány vysoce citlivé na záření, jako například střeva. Účinnost se zvýší současně podanou chemoterapií. Takovouto léčbou je možné zmenšit nádorové ložisko, aby bylo operovatelné nebo aby neucpávalo průchod trávicím traktem či žlučovými cestami.

Chemoterapie

Při chemoterapie se podávají cytostatiky, léky poškozující genetickou informaci nádorových buněk. Cytostatika ničí nejen nádorové buňky, ale i buňky zdravých tkání. Proto se vychází z předpokladu, že zdravé buňky mají rychlejší schopnost obnovy. Nežádoucí účinky chemoterapie jako je zvracení, průjemy, vypadávání vlasů, chudokrevnost a řada dalších, jsou způsobeny poškozením těchto zdravých buněk.

Chemoterapie je součástí paliativní léčby, nejčastěji se podává cytostatikum gemcitabin.

Biologická léčba nádoru slinivky

Biologická terapie je cílená léčba zaměřená proti některým molekulárním reakcím v buňce, jež jsou nezbytné pro spuštění a růst nádorové masy. V léčbě karcinomu slinivky se používá látka vedoucí k zastavení růstu a smrti nádorových buněk – Tarceva podávaná ve formě tablet. Tato léčba je nesmírně finančně náročná. Nedokáže nádorové onemocnění vyléčit (je paliativní), proto by měla být podávána s ohledem na užitek pro nemocného.

Paliativní léčba

U pokročilých nevléčitelných nádorů se uplatňuje tzv. paliativní léčba, jejímž cílem je prodloužení a zlepšení kvality života navzdory nádorovým příznakům. Nemocný by měl vědět, že cílem terapie bohužel není vyléčení, ale udržení či zlepšení zdravotního stavu, zmenšení nádoru a mírnění obtíží. Typickou komplikací nádoru slinivky břišní je vznik ikteru, proto je zásadní zajistit drenáž žlučových cest. Pro každého nemocného se hodí jiná metoda. Endoskopicky lze při ERCP (endoskopické retrográdní cholangiopankreatikografii) zavést přes ústí žlučového vývodu drén, který se musí pravidelně měnit. Drén je možné implantovat i přes kůži (při perkutánní transhepatální drenáži – PTD). Žluč odvádí buď do střeva, nebo ven. Přes kůži lze zavést i žlučový stent obsahující zářič. Radioterapie je pak vlastně prováděna kontinuálně v místě nádoru. Výhodou je delší životnost stentu.

Nejúpornějším příznakem je bolest způsobená prorůstáním nádoru do nervových pletení. Proto je zásadní léčba bolesti analgetiky. Pokud to nepomáhá, lze provést paliativní ozáření nervových pletení, takže pak nemocný bolest necítí.

Výživa při nádoru slinivky

Aby nemocný mohl s nádorem bojovat, musí mít dostatek energie a bílkovin, které zabrání úbytku hmotnosti. Pokud běžná strava nestačí, pijte denně minimálně dvě lahvičky tekuté výživy, tzv. sippingu. V lékárně lze zakoupit Nutridrink různých příchutí. Současně nezbytné užívat léky nahrazující trávicí enzymy a hormony, které se za normálních okolností tvoří ve slinivce.

Prevence nádoru slinivky břišní

Karcinom slinivky břišní je úporné onemocnění, kterému lze jen obtížně předejít. Jedinou prevencí je zdravý životní styl s dostatkem pohybové aktivity (i obezita je rizikový faktor). Jezte zdravě stravu bohatou na ovoce a zeleninu. Vyhněte se kouření a konzumaci alkoholu.

Doporučení při nádoru slinivky břišní

Pokud se ve vaší rodině vyskytl nádor slinivky břišní, dodržujte preventivní opatření a při trávicích potížích se nechte ihned vyšetřit. Prognóza onemocnění je velmi špatná. Jedinou šancí, jak prodloužit a zlepšit kvalitu života nemocného, je zachytit nádor včas.